

Vastused Korruptsioonivabale Eestile

1. Avaandmed ehk kõigile tasuta kättesaadavad ja masinloetavad andmed suurendavad riigi läbipaistvust – seega, kas ja kuidas näete ette muude avalike andmete avalikustamist nii riigiasutuste, KOVide, e-äriregistri, tegelike kasusaajate registri kui huvide deklaratsioonide raames? Hetkel on palju infot, mille avaldamine on avalikes huvides, lukustatud maksumüüri taha, huvide deklaratsioonidele pääseb ligi vaid e-riigi vahendusel, ning teised andmed pole esitatud vastavalt avaandmete standarditele (nt pdf või jpg formaadis). Avaandmete riskasutamine annab suurepärase võimaluse ennetada ja tuvastada võimalikke huvide konflikte, tagab suurema läbipaistvuse nii avalikus kui erasektoris ning võimaldab avaandmete kasutamist mh õiguskaitsetegevustes.

Vastus: Eesti 200 on tugeval seisukohal, et riigi kasutuses olevate suurandmete ja avaandmete riskasutamist tuleb soodustada ja populariseerida. Seda on tarvis ühelt poolt läbipaistvuse tagamiseks, kui ka teadusasutustele ja ettevõtetele paremate võimaluste loomiseks arendus- ja uurimistegevusega tegelemiseks. Nõustume, et avaandmetele ligipääsu peab oluliselt lihtsustama ja esitlema neid kasulikes formaatides. Peame liikuma selles suunas, et võimalikult suur osa avaandmetest oleks masinloetavad. Oluline on jätkata diskussiooni nii riigiasutuste vahel kui ühiskonnas laiemalt, millised andmed peaksid Eestis olema avaandmed ning poliitiliselt jõuliselt toetama info avaldamist avaandmetena.

2. Huvigruppide varajane kaasamine, seda eriti kodanikuühiskonna seast, on vajalik samm Eesti seadusloome sisukamaks ja tõhusamaks muutmiseks. Selle raames küsime, kas ja kuidas reguleerite erahuvide mõju seadusloomele? Viimastel aastatel on mitmed ettevõtted loonud lobitööks MTÜ-d ja SA-d, millel on kahtlemata rohkem rahalist ressursi oma huvide eest seista kui keskmisel kodanikuühiskonna MTÜ-l. Ettevõtjate huvide eest seismine on õigustatud, küll aga rõhutame ühinguna, et erahuvide eest seisvate lobiorganisatsioonide ja huvirühmade vahel tuleb vahet teha.

ELi tasandil on nüüdseks nii parlamendisaadikute kui komisjoniliikmetel kohustuslik registreerida kõik kohtumised lobistidega. Eestis on poliitiline tahe lobitöö, sh lobiorganisatsioonide reeglid paika pannud olnud äärmiselt kesine. Kahjuks arvab korruptsioonibaromeetri järgi rahvas, et kõige korrumpeerunud on riigikogu saadikud ning ettevõtete juhid. Et seda olukorda parandada ning seadusloome läbipaistvust tõhustada, on tarvilik nii lobireeglite kui ka nn pöördukse efekti reguleerimine.

Vastus: Nõustume, et eri huvigruppidel peavad olema võrdsed võimalused seadusloome protsessi panustamiseks ja siinkohal ei peaks üht või teist osapoolt ebavõrdselt eelistama (nt ettevõtte lobisti muudele olulistele huvirühmadele). Eesti 200 on seisukohal, et Eesti õigusruum ei vaja ülereguleerimist, vaid ennekõike on oluline, et õigusloome protsessis järgitaks kaasamise head tava (<https://www.riigikantselei.ee/et/kaasamise-hea-tava>) ja õigusloome oleks seeläbi läbipaistev. See tähendab nii riigikogu kui ka valitsuse liikmete isikliku vastutuse mõistmist ja kaasamise head tava järgmist igas etapis. Nõustume, et erahuvide ja avalike huvide eest seisjate vahel on tarvis vahet teha ning kindlasti võib kohtumiste registreerimine olla üheks heaks lahenduseks läbipaistvuse suurendamisel. Üheks heaks võimaluseks võiks olla ka kohustuslike avalike konsultatsioonide sisseseadmine veebis, mis võiks anda parema ligipääsu ja võimaluse huvirühmadele õigusloome protsessis osalemiseks. Alati peab aga mõistma, et liigsed regulatsioonid ei pruugi kaasa tuua soovitud efekti, vaid ennekõike sõltub see inimestest, nende vastutusest ja väärtustest, kes õigusloomet teevad. Eesti 200 peab oluliseks, et asutuste, aga eelkõige riiklike institutsioonide juhtide valimised, nii protsessis kui põhimõtetelt, tuleb viia läbipaistvaks ning juhtidele tuleb esitada kõrged väärtusnõudmised. Alles siis, kui valituteks osutavad ausad ja edumeelsed juhid, saab asutuste töö moraal hakata paranema. Seetõttu tuleb läbipaistva õigusloome saavutamiseks tegeleda ametnike ja

poliitikute harimisega ning laiema kommunikatsiooniga ühiskonna suunal, et selgitada lubatud ja teisalt taunimisväärseid tegevusi.

3. Danske Banki juhtumi käigus tuli päevavalgele asjaolu, et väärtegadele üritas ettevõtte sees tähelepanu viia üks tollane töötaja, kelle nimi nüüdseks Eesti meedia poolt avalikustati. Juhime tähelepanu, et vilepuhuja nimi avaldati ilma tema loata, rikkudes sellega konfidentsiaalsuse nõuet ja seades ohtu nii ta perekonna kui karjääri, kokkuvõttes riivates tema inimõigusi. Ükski Eesti erakond ei juhtinud sellele tähelepanu ja riik ei vastanud vilepuhuja palvele saada seaduslikku kaitset. See olukord näitlikustab valusalt, et Eesti valitsus ei toeta siiani ELi direktiivi eelnõud, mille najal kohalduks vilepuhujatele kaitse üle terve liidu. Milliseid lahendusi te sellele näete?

Vastus: Allikakaitse on oluline nii korra- kui ka ajakirjanduse valdkonnas. Kindlasti ei tohi neid inimesi avaldada, kes eetilistel ja õigetest kaalutlustest annavad teada korra- ja ajakirjandusest. Meedias on paraku liiga tihti eksitud eraelu puutumatuse suhtes põhjustades inimestele kannatusi. Antud juhul vastutab inimese nime avalikustamise eest meedia ja lisaks avalikule hukkamõistule ei ole tõenäoliselt suurt midagi teha. Valitsus jättis aga paraku tõepoolest selle võimaluse kasutamata. Vilepuhujate kaitse tõhustamiseks on vajalik olulisemalt suuremat koostööd teha ka riigiasutuste endi vahel.

Danske Banki kaasuse puhul on hämmastav tervikuna valitsuse ja poliitikute passiivsus seisukohtade võtmisel ja nii pankade kui ka ühiskonna suunalisel kommunikatsioonil. Paraku jääb vägisi mulje, et meie vanad tegijad võimuladvikus ei näe probleemi ega taha ka midagi teha, isegi kui probleem on nina all selgelt nähtav. Antud juhul maksavad selle jama järelmid pikkade aastate jooksul kinni Eesti elanikud, kes ilmselgelt ka edaspidi pankade teenuseid kasutavad. Seega, probleem on veel oluliselt laiem lisaks sellele, et ei taunitud probleemi teadaandja eraelu riivamist.